

Jaarverslag 2023

29 maart '24
Definitief

Colofon

De rekenkamer Zeeland voert onafhankelijk onderzoek uit naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het door de provincie Zeeland gevoerde beleid. Daarmee versterkt de rekenkamer de kaderstellende en controlerende rol van PS. Het vergt voor PS veel tijd en deskundigheid om (beleids)onderzoek uit te voeren. Daarom ondersteunt de rekenkamer hierbij met als doel om de rol van PS binnen het dualisme op provinciaal niveau te versterken. De rekenkamer Zeeland is een onafhankelijk instituut en bestaat uit een bestuur, een ambtelijk secretaris en medewerkers. Voor meer informatie: www.rekenkamerzeeland.nl.

De bestuursleden van de rekenkamer Zeeland zijn: mr. G.A.A. van Rijswijk - van Mook (voorzitter), drs. H.J.W. Verdellen en T. Groenendijk-de Vos MA.

Rekenkamer Zeeland
Abdij 6
4331 BK Middelburg
Postbus 6001
4330 LA Middelburg
Tel 0118 – 63 18 41
rekenkamer@zeeland.nl
www.rekenkamerzeeland.nl
X: [@RekenkamerZld](https://twitter.com/RekenkamerZld)

VOORWOORD

Waar 2022 voor ons in het kader stond van een vernieuwde samenstelling van de rekenkamer stond 2023 vooral in het kader van de Statenverkiezingen en de nieuw samengestelde Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten.

Kort na de verkiezingen presenteerden wij ons als rekenkamer aan de nieuwe Statenleden en -fracties. En na de zomer maakten we ons jaarlijkse 'rondje' langs de fracties. Een rondje dat niet enkele in het teken stond van het ophalen van potentiële onderzoeksonderwerpen, maar ook een nadere kennismaking was. En we kwamen samen met de nieuw samengestelde Programmaraad en we maakten kennis met de leden van de commissie organisatorische en bestuurlijke zaken rekenkamer, de formeel ingestelde opvolger van het 'driemensschap'.

Afscheid namen we van de leden van de Programmaraad in de oude samenstelling en van het driemensschap. We bedanken hen voor de prettige en constructieve samenwerking die we mochten ervaren.

Ook maakten we kennis met het nieuwe college van Gedeputeerde Staten en de nieuwe Provinciesecretaris. Ook deze kennismakingen hebben wij als prettig en constructief ervaren. En we zien dan ook uit naar de samenwerking in het vervolg van deze bestuursperiode.

Ondertussen ging ons onderzoekswerk door als gepland en leverden we een drietal onderzoeksrapporten op en namen we een nieuw onderzoek in opstart. In dit jaarverslag blikken we daar op terug.

Namens het bestuur van de rekenkamer Zeeland,

mr. G.A.A. (Marloes) van Rijswijk - van Mook
voorzitter

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	- 3 -
INLEIDING	- 5 -
ONDERZOEK	- 6 -
Cyberveiligheid.....	- 6 -
Rode draden.....	- 7 -
Subsidieverstrekking.....	- 8 -
Benutten van EU-middelen door de Provincie Zeeland.....	- 9 -
BEDRIJFSVOERING REKENKAMER ZEELAND	- 10 -
Samenstelling bestuur.....	- 10 -
Ambtelijke bezetting.....	- 11 -
Statenverkiezingen 2023.....	- 11 -
Commissie OBZ.....	- 11 -
Programmaraad.....	- 11 -
Onderzoeksprogramma.....	- 12 -
Zeeuwse kring van rekenkamers.....	- 13 -
Samenwerking met andere Provinciale Rekenkamers.....	- 13 -
FINANCIËLE VERANTWOORDING REKENKAMER ZEELAND	- 14 -

INLEIDING

Conform het reglement van orde verantwoordt de rekenkamer Zeeland ieder jaar aan Provinciale Staten de werkzaamheden en bestedingen met betrekking tot het voorgaande jaar.

In dit jaarverslag wordt ingegaan op:

- De in 2023 afgeronde onderzoeken
- De in 2023 opgestarte en thans lopende onderzoeken
- De organisatie van de rekenkamer in 2023
- De financiën van de rekenkamer in 2023

MEER OVER DE REKENKAMER

Op de website www.rekenkamerzeeland staat nadere informatie over de organisatie, inrichting en werkwijze van de rekenkamer. Ook zijn daar alle lopende, voorgenomen en afgeronde onderzoeken opgenomen.

ONDERZOEK

In 2023 stuurde de rekenkamer de volgende drie onderzoeken aan Provinciale Staten:

- Cyberveiligheid
- Rode draden
- Subsidieverstrekking

De volgende drie nieuwe onderzoeken werden in 2023 opgestart en zullen in 2024 worden gepubliceerd:

- Benutten EU Middelen
- Omgevingsparticipatie
- Handhaving energiebesparingsplicht

Cyberveiligheid

De kernboodschap van het onderzoek is dat cyberveiligheid bij de Provincie Zeeland op orde is, maar er ook reden tot zorgen zijn.

Provinciehuis

De beveiliging van het Provinciehuis loopt voorop qua cyberveiligheid, zo bleek uit het onderzoek. Door een extern certificerende instantie is vastgesteld dat er voldaan wordt aan de internationale veiligheidsstandaarden. Ook voeren 'ethische' hackers al een paar jaar beveiligingstesten uit op de Abdij in Middelburg. Met die resultaten doet de Provincie haar voordeel om kwetsbaarheden te verhelpen. Dit alles werpt haar vruchten is vastgesteld, maar er is ook reden tot zorg: zo was het verbeteren van de weerbaarheid tegen fysieke indringers noodzakelijk.

Het is een mysterie guest namelijk gelukt om, onaangekondigd, in opdracht van de rekenkamer zonder problemen het afgeschermd deel van het Provinciehuis binnen te komen. Hij kon meerdere uren hackeractiviteiten uitvoeren op een Teams-PC. Ook had de hacker toegang tot de Admiraliteitszaal waar Gedeputeerde Staten wekelijks vergaderen. Als hij kwaadwillend was geweest, had hij daar onder andere afluisterapparatuur kunnen plaatsen.

Verbonden partijen: RUD Zeeland, NV Westerscheldetunnel en Westerscheldeferry BV

De rekenkamer onderzocht ook de cyberveiligheid bij aan de Provincie gelieerde organisaties, de zogeheten verbonden partijen. Een ethisch hacker kreeg de opdracht van de rekenkamer een cyberaanval onaangekondigd te simuleren. Dit vond plaats bij de RUD Zeeland, de Westerscheldeferry en het kantoor van de Westerscheldetunnel. Het was bij alle organisaties de eerste keer dat een dergelijke test werd gedaan. Algemene constatering van de rekenkamer was dat partijen allemaal duidelijk

met het onderwerp cyberveiligheid bezig zijn en diverse maatregelen al hadden genomen om risico's te verkleinen.

Bij de RUD Zeeland lukte de hacker het om desondanks binnen te dringen van buitenaf wegens het gebruik van zwakke wachtwoorden. Bij de Westerschelde-ferry en -tunnel lukte het niet om van buitenaf toegang te krijgen tot hun ICT. Vervolgens onderzocht de hacker van binnenuit hoeveel schade er aangericht kon worden. Hiervoor werd hem door de deelnemende organisaties toegang verleend tot het interne netwerk. Het valt nooit helemaal uit te sluiten dat het een hacker lukt om daar toegang tot te krijgen tot, bijvoorbeeld met een phishing mail. Bij alle organisaties werden verbeterpunten gevonden op het interne netwerk. Deze zijn door de organisaties ter harte genomen en diverse verbeteringen zijn in gang gezet, danwel afgerond.

Onderzoeksrapport

De rekenkamer heeft Provinciale Staten van Zeeland een brief gestuurd waarin de conclusies verder toegelicht zijn en waarin aanbevelingen zijn gedaan om de cyberveiligheid van Provinciale ICT en dienstverlening te versterken.

Opname studio Abdijplein

Er is een video opgenomen over het onderzoek van de rekenkamer om leden van Provinciale Staten nader te informeren over het onderzoek. Tafelgasten zijn:

- [REDACTED] Hans Verdellen (bestuurslid rekenkamer Zeeland)
- Gedeputeerde Dick van der Velde (lid Gedeputeerde Staten – portefeuillehouder cyberveiligheid)
- [REDACTED] (Ethisch hacker – directeur DONGIT)

Bestuurlijke behandeling

Door middel van een filmpresentatie op 22 september 2023 werden Provinciale Staten geïnformeerd over het onderzoek en de voornaamste bevindingen daaruit. Vervolgens werd op 20 oktober het rapport behandeld in de Statencommissie Bestuur.

Het volledige onderzoeksrapport met alle conclusies en aanbevelingen is [REDACTED] te vinden op de website van de rekenkamer.

Rode draden

In 2023 heeft de rekenkamer, in samenspraak met de Programmaraad het initiatief genomen om terug te kijken op de onderzoeken van de rekenkamer in de Statenperiode 2019 -2023. In deze meta-analyse is onderzocht welke rode draden er zijn in de rekenkameronderzoeken die werden uitgevoerd in deze periode. Tevens werd het systeem van afwikkeling en de opvolging op de onderzoeken geanalyseerd.

Hoofdconclusie

Er is veel goed gegaan binnen de beleidsterreinen die door de rekenkamer werden onderzocht. Dat geldt ook voor de afwikkeling en opvolging van de besluitvorming door PS die erop volgde. Verder is er ook ruimte voor verbetering. Iedereen kan dit vanuit zijn eigen rol doorvoeren. De hoofddoelstelling van het onderzoek was dat PS, GS en de rekenkamer zelf nieuwe inzichten ontwikkelen voor de toekomst. De rekenkamer hoopt dat alle partijen in de nieuwe periode de handschoen zullen oppakken.

Onderzoeksrapport

Het onderzoeksrapport werd in september door de rekenkamer aan Provinciale Staten aangeboden en gepubliceerd.

Bestuurlijke behandeling

Op 22 september 2023 werd het rapport gepresenteerd aan Provinciale Staten. Vervolgens werd op 20 oktober het rapport behandeld in de Statencommissie Bestuur.

Het volledige onderzoeksrapport met alle conclusies en aanbevelingen is [hier](#) te vinden op de website van de rekenkamer.

Subsidieverstrekking

Het subsidiebeleid van de Provincie Zeeland is overwegend doeltreffend. Dat was de hoofdconclusie van een onderzoek naar de doeltreffendheid van het beleidsinstrument subsidies bij de Provincie Zeeland.

Verbeterpotentieel

Subsidieafspraken en –regelingen zouden specifiekere kunnen zijn en de Provincie zou meer aan effectmeting moeten doen. Ook merkte de rekenkamer op dat de openbare informatie over het aantal verstrekte subsidies die de provincie op haar website plaatst niet compleet is. Provinciale Staten van Zeeland zouden zich daarnaast beter door het college van Gedeputeerde Staten moeten laten informeren over de inzet en doeltreffendheid van de provinciale subsidies.

Ter verbetering van het subsidiebeleid geeft de rekenkamer voorbeelden van andere provincies. Ook doet de rekenkamer de suggestie aan Provinciale Staten zich periodiek door de externe accountant te laten bijstaan waar het de beoordeling van de doeltreffendheid van het provinciale subsidiebeleid betreft.

Onderzoeksrapport

Het onderzoeksrapport werd in december door de rekenkamer aan Provinciale Staten aangeboden en gepubliceerd.

Bestuurlijke behandeling

Op 12 januari 2024 werd het rapport gepresenteerd aan Provinciale Staten. Vervolgens werd op 26 januari het rapport behandeld in de Statencommissie Bestuur.

Het volledige onderzoeksrapport met alle conclusies en aanbevelingen is   te vinden op de website van de rekenkamer.

Benutten van EU-middelen door de Provincie Zeeland

Het verkrijgen van Europese middelen is een belangrijke factor voor de provincie Zeeland om haar beleidsdoelen te bereiken. Met enige regelmaat valt er in het nieuws te lezen dat een project in de provincie Zeeland (mede) wordt gefinancierd met middelen afkomstig uit een Europees fonds of subsidieregeling. Dit soort projecten leveren een bijdrage aan de maatschappelijke opgaven waar de Provincie samen met andere partners in het Zeeuwse voor staat en aan werkt. Ook in de toekomst liggen er kansen voor de Provincie Zeeland om EU-middelen te benutten gelet op die opgaven.

Het onderzoek van de rekenkamer beoogt PS inzicht te geven in de ‘ervaren black box’ die wordt gevoeld rondom het benutten van EU-middelen. Dat begint met het geven van overzicht op het beleids-terrein. Voorts beschouwt de rekenkamer of er mogelijk sprake is van onderbenut potentieel waar het gaat om de beschikbaarheid van EU-middelen. De rekenkamer analyseert het benutte potentieel door naast aanwezige kwantitatieve gegevens, ook te focussen op de randvoorwaarden die nodig zijn om succesvol te zijn bij het verkrijgen van EU-middelen zoals bijvoorbeeld een goed netwerk, tijdige communicatie en voldoende kennis om netwerkpartners te ondersteunen.

Planning

De planning is om het onderzoeksrapport voor het zomerreces van 2024 plaats op te leveren, evenals de presentatie aan PS en de behandeling in de Statencommissie.

Samenstelling bestuur

In 2023 bestond het bestuur van de rekenkamer Zeeland uit [mevrouw mr. G.A.A. van Rijswijk - van Mook](#) (voorzitter), de heer [drs. H.J.W. Verdellen](#) en mevrouw [T. Groenendijk-de Vos MA](#).

Mevrouw van Rijswijk - van Mook is per 1 januari 2022 als voorzitter benoemd tot 31 december 2027. De heer Verdellen is verbonden aan de rekenkamer sinds 1 januari 2017 en werd per 1 januari 2023 herbenoemd als lid tot 31 december 2028. Mevrouw Groenendijk-de Vos werd per 1 november 2018 benoemd als lid tot 31 oktober 2024.

In beginsel zijn alle drie de bestuursleden herbenoembaar na het verstrijken van de thans lopende periodes van steeds zes jaar. Evenwel is het aan Provinciale Staten om daarover te besluiten.

Ambtelijke bezetting

De secretaris van de rekenkamer is de heer [REDACTED]

De ambtelijke bezetting van de rekenkamer bestond in 2024 verder uit de heer [REDACTED] en mevrouw [REDACTED]

Statenverkiezingen 2023

In maart 2023 vonden de verkiezingen voor Provinciale Staten plaats.

Vrijdag 21 april presenteerde de rekenkamer Zeeland zich aan de nieuwe Provinciale Staten van Zeeland.

Aan de hand van een PowerPointpresentatie gingen de leden van de rekenkamer in op de werkwijze van de rekenkamer en op de diverse aspecten van het rekenkamerwerk zoals de wettelijke kaders en de verhoudingen en rolverdeling tussen Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten, Statengriffie en de rekenkamer.

Commissie OBZ

Na de Statenverkiezingen werden de rol en positie van de commissie organisatorische en bestuurlijke zaken rekenkamer Zeeland (Cie. OBZ) verder geformaliseerd. Doel van deze commissie is een optimale samenwerking tussen Provinciale Staten van Zeeland en de Rekenkamer. Continuïteit, doelmatigheid en doeltreffendheid van de Zeeuwse rekenkamer is daarbij het wederzijdse streven.

De commissie is samengesteld uit de volgende leden van Provinciale Staten:

- [G. van Unen](#) (voorzitter)
- [E.J.A. Koppejan](#)
- [M.A. van 't Westeinde](#)

Programmaraad

De Programmaraad van de rekenkamer fungeert als klankbord om het onderzoekswerk zo effectief mogelijk te laten aansluiten bij de behoeften van Provinciale Staten. De Programmaraad fungeert zo-danig als spreekbuis van Provinciale Staten.

Tot aan de Statenverkiezingen van maart 2023 bestond de Programmaraad uit de volgende leden van Provinciale Staten:

- [G.W.A. Temmink](#) (voorzitter)
- [E.E.P.M. Heerschop](#)
- [ir. J.H. Verburg](#)
- [D. de Clerck](#)
- [M.J.J. Janssens](#)

Na de Statenverkiezingen van maart 2023 werd de Programmaraad uit de volgende leden van Provinciale Staten samengesteld:

- [D. de Clerck](#) (voorzitter)
- [T.A.O. Janssens](#)
- [M.C.P. de Theije](#)
- [E.J.A. Koppejan](#)
- [G. Heijkoop](#)
- J.P.P. Hinszen (tot 1 november)
- [E.A. Jonker](#) (sinds 1 november)

Het secretariaat van de Programmaraad wordt gevoerd door de rekenkamer. Een vertegenwoordiger vanuit de Statengriffie neemt deel aan de bijeenkomsten van de Programmaraad.

De Programmaraad kwam in 2023 vier keer bijeen. De vergaderstukken van de Programmaraad zijn terug te vinden in Ibabs.

Terugblik op 2023

(van de voorzitter van de Programmaraad)

De programmaraad heeft begin 2023 gewerkt aan een overdrachtsdocument voor de nieuwe Staten.

In dit overdrachtsdocument zijn adviezen meegegeven op het gebied van de zichtbaarheid van de programmaraad en de verbinding met PS, proactief en meerjarig plannen en presentaties.

Het overdrachtsdocument is besproken door de programmaraad in nieuwe samenstelling. De adviezen zijn direct opgevolgd of in acties omgezet.

Uit haar midden heeft de programmaraad mevr. De Clerck als voorzitter gekozen.

In 2023 heeft de programmaraad haar klankbordrol ingevuld ten aanzien van de onderzoeken cyberveiligheid, rode draden, subsidiebeleid, benutten van EU middelen en het onderzoeksprogramma voor 2024.

Onderzoeksprogramma

Conform het reglement van orde stuurt de rekenkamer Zeeland ieder jaar in december het onderzoeksplan voor het nieuwe jaar ter kennisneming naar Provinciale Staten en het college van Gedeputeerde Staten.

De inventarisatie van nieuwe onderzoeksonderwerpen wordt voorbereid door de rekenkamer. Onder andere door in gesprek te gaan met de diverse Statenfracties, het college en met de Auditcommissie. Vervolgens wordt de groslijst aan onderzoeksonderwerpen besproken in de Programmaraad.

Zeeuwse kring van rekenkamers

In 2019 is samen met de Nederlandse vereniging van rekenkamers en rekenkamercommissies (NVRK) en de gemeentelijke rekenkamers in Zeeland begonnen met een rekenkamerkring Zeeland. De bedoeling was om ongeveer twee keer per jaar samen te komen om als Zeeuwse rekenkamers kennis en ervaringen uit te wisselen.

Sinds 2020 vonden deze bijeenkomsten vanwege de coronamaatregelen echter niet plaats. Een herstart van de Kring Zeeland heeft nog niet plaatsgevonden.

Samenwerking met andere Provinciale Rekenkamers

De rekenkamer Zeeland voert, zowel ambtelijk als bestuurlijk op regelmatige basis overleg met de andere Provinciale rekenkamers in Nederland.

Naast de Rekenkamer Zeeland betreft dat de Randstedelijke Rekenkamer (Zuid-Holland, Noord-Holland, Utrecht en Flevoland), de Zuidelijke Rekenkamer (Noord-Brabant en Limburg), de Rekenkamer Oost Nederland (Gelderland en Overijssel) en de Noordelijke Rekenkamer (Drenthe, Groningen en Fryslân).

Doel van dit P5-overleg is het uitwisselen van kennis en ervaringen. In een aantal gevallen wordt ook samen opgetrokken in gezamenlijke onderzoeken zoals in het onderzoek naar energietransitie uit 2018 en het DoeMee onderzoek naar de handhavingsplicht energiebesparing dat voor 2024 op de rol staat.

Het jaarlijkse vaste budget van de rekenkamer bedraagt (peil Provinciale begroting 2023) € 308.000. Daarbovenop werd vanuit 2022 € 55.000 aan niet aangewend onderzoeksbudget naar 2023 overgeheveld.

Van dat totaalbudget van € 363.000 werd door de rekenkamer in 2023 € 318.000 aangewend. Keuzes ten aanzien van de afronding van onderzoeken uit het onderzoeksprogramma 2022/2023 maakten dat in 2023 niet het gehele onderzoeksbudget door de rekenkamer werd aangewend. Via een tussentijdse begrotingswijziging is door Provinciale Staten besloten het surplus van € 45.000 als onderzoeksbudget naar 2024 over te hevelen.